

Poznań 17 stycznia 2019 r.

prof. dr hab. Przemysław Tajsner
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Anglistyki
Zakład Angielsko-Polskiego Językoznawstwa Porównawczego
adres prywatny: ul. Ketlinga 33, 60-177 Poznań
e-mail: tprzemek@wa.amu.edu.pl

**Recenzja w postępowaniu o nadanie tytułu profesora panu dr hab.
Przemysławowi Żywiczyńskiemu, profesorowi Uniwersytetu Mikołaja
Kopernika w Toruniu**

Postępowanie o nadanie dr hab. Przemysławowi Żywiczyńskiemu, profesorowi Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, zwanemu dalej Kandydatem, tytułu profesora w dziedzinie nauk humanistycznych wszczęte zostało przez Radę Wydziału Filologicznego UMK w dniu 18 września 2018. Podstawą do sporządzenia poniższej recenzji była decyzja Centralnej Komisji do Spraw i Tytułów (pismo NR BCK – I – K – 8626/18 z dnia 6 listopada 2018 r.) o powołaniu mnie na recenzenta w w/w postępowaniu.

Na wstępie stwierdzam, że Kandydat, zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 18.2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, przedstawił do recenzji następujące materiały:

1. autoreferat przedstawiający:
 - a. osiągnięcia naukowe,
 - b. osiągnięcia w zakresie opieki naukowej i kształcenia młodej kadry
 - c. działalność popularyzującą naukę lub sztukę;
2. ankietę oceny osiągnięć naukowych po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego, ze wskazaniem, które z tych osiągnięć Kandydat uznaje za najważniejsze.
3. dwie pozycje książkowe,
4. zestaw kopii 18 artykułów naukowych, które ukazały w czasopiśmie
5. kopie 13 rozdziałów wydanych w tomach zbiorowych.

Należy więc stwierdzić, że pod względem formalnym wniosek został złożony prawidłowo.

Rolą recenzenta jest przedstawienie oceny czy kandydat do tytułu naukowego spełnia wymagania określone w art. 26 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym, a w szczególności czy:

1. posiada osiągnięcia naukowe znacznie przekraczające wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym;
2. posiada doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych lub odbył staże naukowe w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, lub prowadził prace naukowe w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych;
3. posiada osiągnięcia w opiece naukowej – uczestniczył co najmniej:
 - a. raz w charakterze promotora w przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia oraz
 - b. raz w charakterze promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia lub uczestniczy w charakterze promotora w otwartym przewodzie doktorskim, oraz
 - c. dwa razy w charakterze recenzenta w przewodzie doktorskim lub w przewodzie habilitacyjnym lub w postępowaniu habilitacyjnym

Przechodzę teraz do szczegółowego uzasadnienia stanowiska, które przedstawiam na końcu niniejszej recenzji:

Ad. 1

Ocena osiągnięć naukowych Kandydata

W wymiarze ilościowym, dorobek publikacyjny Kandydata po habilitacji obejmuje łącznie 40 pozycji, w tym 2 monografie książkowe, 19 artykułów w czasopismach (w tym 1 przyjęty do druku), 14 rozdziałów w tomach zbiorowych (w tym 1 przyjęty do druku) oraz 5 prac, w których pełnił rolę współredaktora. Spośród wszystkich 40 publikacji, 8 pozycji to prace, których jedynym autorem był Kandydat, w tym 1 monografia książkowa, 2 artykuły w czasopismach (w tym 1 w druku) i 5 rozdziałów w tomach zbiorowych (w tym 1 w druku). Łączny procentowy udział Kandydata w napisaniu 17 artykułów napisanych we współautorstwie, a wydanych w czasopismach wynosi: 40,6% , a łączny udział w napisaniu 10 rozdziałów współautorskich, wydanych w pracach zbiorowych wynosi 34,9%.

Wśród czasopism, w których opublikowane zostały prace Kandydata znajdują się prestiżowe periodyki, wysoko punktowane na listach MNiSW i notowane w bazie Scopus: *Gesture* (lista A, 35 pkt. 1 pozycja), *Interaction Studies* (lista A, 35 pkt. 3 pozycje), *Biosemiotics* (lista A, 30 pkt., 1 pozycja), *Language and Communication* (lista A, 30 pkt. 2 pozycje), *Language Sciences* (lista A, 25 pkt., 2 pozycje). Wszystkie prace Autora wg Google Scholar osiągnęły liczbę 120 cytowań, a indeks Hirscha wynosi 6 (stan na 27.12.2018).

W podsumowaniu, dorobek publikacyjny Kandydata po uzyskaniu habilitacji w wymiarze ilościowym jest bardzo znaczny, choć zwraca uwagę dominująca rola publikacji napisanych we współautorstwie. Ogólny udział procentowy Kandydata w napisaniu przedstawionych do oceny artykułów i rozdziałów wyniósł 49,6%, a w wypadku książek 76%, co każe spojrzeć na ogólną liczbę publikacji z nieco innej perspektywy, czyniąc ją mniej imponującą. Z drugiej strony, tak znaczny udział współautorstwa świadczy dobitnie o umiejętności pracy w zespołach badawczych, często międzynarodowych i interdyscyplinarnych. Jest to umiejętność bardzo ceniona we współczesnej nauce i często stawiana ponad pracę indywidualną. Na uznanie zasługuje dobór czasopism, w których Kandydat opublikował swoje prace. Poza kilkoma przypadkami są to periodyki o międzynarodowej renomie, co, zważywszy na ich wysoki „wskaźnik odrzucenia” (ang. rejection rate), jednoznacznie świadczy o wysokiej randze naukowej publikacji.

Stopień doktora habilitowanego Kandydat uzyskał w marcu 2011 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Do tego momentu zainteresowania naukowe Przemysława Żywiczyńskiego, skupiały się głównie na problemach aksjologii językowej i opisie zachowań językowych opartym o paradygmat językoznawstwa kognitywnego, a zwieńczeniem tego okresu była praca habilitacyjna pt. „The Axiology of Spoken Interaction. An Essay on the Organisation of Conversational Behaviour”. W latach kolejnych, aż po dzień dzisiejszy, w centrum Jego zainteresowań lokują się zagadnienia związane z ewolucją języka. Temat ten w pracach Kandydata potraktowany jest szeroko i wielowątkowo; od przeglądu poglądów naukowych i pozanaukowych na pochodzenie języka naturalnego, poprzez wnioski na temat ewolucyjnych procesów kognitywnych i behawioralnych warunkujących pojawienie się języka w filogenezie człowieka, aż po poszukiwanie podstaw eksperymentalnych dla hipotez z zakresu ewolucji języka.

Przegląd prac Kandydata zgłoszonych w ramach najważniejszego osiągnięcia naukowego rozpocznie od dwóch pozycji książkowych. Pierwsza z nich to praca wspólna Przemysława Żywiczyńskiego i jego bliskiego współpracownika z UMK dra Sławomira Wacewicza (dr Wacewicz brał udział w 32 pracach spośród 40 zgłoszonych przez Kandydata we wniosku) pt. *Ewolucja języka. W stronę hipotez gesturalnych* wydana w roku 2015. Zgodnie z deklaracją autorów, Kandydat miał główny udział w napisaniu rozdziałów 1, 3 i 4 i tylko do tych części się teraz odniosę.

Rozdział pierwszy, poświęcony jest „rekonstrukcji myśli o powstaniu języka” oraz, używając formuły Autora, wykazaniu „jakościowej różnicy między spekulacjami [...] a ściśle naukowym podejściem do ewolucji języka”. Te dwa cele osiągnięte są w stopniu znakomitym. Znajdujemy tu usystematyzowany przegląd poglądów na pochodzenie języka w ramach różnych tradycji, systemów religijnych i filozoficznych. Od koncepcji opartych o przekonanie o boskim pochodzeniu języka, poprzez tzw. fazę scholastyczną po myśl oświeceniową,

nawiązującą do koncepcji filozofów Starożytności. Opisane zostają początki badań porównawczych, odnoszących zdolności językowe człowieka do umiejętności komunikacyjnych zwierząt. Przedstawiona zostaje galeria myślicieli i eksperymentatorów (Burnett, Mandeville, Condillac, Rousseau, Herder i wielu innych). Ich poglądy są ze sobą bardzo umiejętnie zestawione i porównane, dzięki czemu czytelnik dostaje bardzo logiczny i spójny wykład. Rozważania doprowadzone są do dwóch punktów wyjścia do dalszych dociekań: kwestii glottogenezy z perspektywy teorii ewolucji Darwina i początków badań eksperymentalnych nad językiem.

Omawiając powyższe kwestie Autor wykazał wielką systematyczność w opracowaniu materiału źródłowego, dodając do tego imponującą erudycję i dobre pióro. Ten fragment tekstu ma znaczne walory poznawcze, a także popularyzatorskie. Nieco inne zalety ma natomiast rozdział trzeci poświęcony głównym kontrowersjom, jakie pojawiły się w trakcie stricte naukowej debaty na temat ewolucji języka prowadzonej w ciągu kilku ostatnich dekad. Autor prawidłowo, w uznaniu recenzenta, definiuje najważniejsze osie sporu, którymi są pytania o sam przedmiot podlegający procesom ewolucyjnym, czyli o definicję języka, oraz pytanie o tryb w jakim doszło do pojawienia się specyficznie ludzkiej zdolności językowej; stopniowo czy nagle (gradualizm kontra saltacjonizm).

W zakresie tej drugiej kwestii, Autor jednoznacznie opowiada się za hipotezą gradualizmu, choć zdaniem recenzenta, być może jest to deklaracja na wyrost, przy braku podania istotnych argumentów na jej rzecz. Stwierdzając, że „zdecydowana większość badaczy uznaje gradualistyczną wizję ewolucji języka” Autor odrzuca saltacjonizm przemilczając jednak sztandarowe argumenty na jego rzecz, takie jak znane fakty błyskawicznych (w skali ewolucyjnej) zmian zachodzących na przestrzeni zaledwie kilku generacji (przypadek zębów Darwina z Galapagos, odporność owadów na pestycydy wykształcona już po 2 Wojnie Światowej czy wytworzenie się ludzkiej tolerancji na laktozę). Nie wspomina też o implikacjach dla powstania języka z ewolucyjnej biologii rozwoju (evo-devo) oraz faktu późnego datowania (na około 100 000 lat) pierwszych przedmiotów o charakterze symboliczno-artystycznym.

Dyskusja na temat definicji języka pojawia się w książce stosunkowo późno, co może nieco utrudniać wcześniejszą lekturę, ale jest potem bardzo rzetelnie poprowadzona, wraz z wytknięciem, zapewne słusznym, Hauserowi, Chomsky'emu i Fitchowi, niekonsekwencji, a właściwie niechlujności w definiowaniu zdolności językowej w sensie wąskim (FLN) w dwóch publikacjach z lat 2002 i 2005. Autor krytykuje zawężenie znaczenia terminu język do FLN opowiadając się za tym, by ewolucja języka wyjaśniła „fenomen unikalności ludzkiego języka w jego szerokim, kompleksowym znaczeniu”, choć można by w tym miejscu wejść z Autorem w polemikę, czy faktycznie proponowany przez Niego zakres badawczy nie zdradza cech „teorii wszystkiego” i czy nie lepszym rozwiązaniem jest wyodrębnienie badań nad

powstaniem „rdzenia obliczeniowego” z szerszego kontekstu rozważań o ewolucji języka, czy nawet „ewolucji kulturowej”. Pozostawiając kwestie polemiczne na boku, stwierdzić należy, że Autor trafia w sedno najważniejszych dylematów dotyczących ewolucji języka i zajmuje jednoznaczne stanowisko, które stoi w ostrej opozycji do poglądów głoszonych w ramach Biolingwistyki.

W rozdziale czwartym monografii Autor przedstawia bardzo spójny i logiczny przegląd literatury na temat tzw. preadaptacji do powstania języka ludzkiego. Stosując podział na preadaptacje sensoryczne i kognitywne, Autor do pierwszej grupy zalicza mowę, jej recepcję oraz mózg, a do drugiej mimezę, teorię umysłu, metareprezentację, pamięć oraz funkcje wykonawcze. Omawiając kwestie warunków wstępnych do powstania języka, Autor podkreśla ważne wątki polemiczne znajdujące się w dyskusjach badaczy i zaleca zachowanie sporej dawki krytycyzmu przy próbach odtworzenia ewolucji tak „wielorakiej i ulotnej” zdolności jaką jest język. Przykładem na to podejście jest omówienie opartych o badania eksperymentalne, krytycznych wypowiedzi Fitcha (2002) w stosunku do znanej hipotezy Liebermana (2001), według której nisko położona krtań stanowi preadaptację. Inny przykład to omówienie kontrowersji w zakresie koncepcji tzw. „głosowego iskania” Dunbara (1996), skrytykowanej przez Power (1998) i Bickertona (2003). W całości rozdział ten daje dobitne potwierdzenie rzetelności naukowej Kandydata oraz wielkiej erudycji i swobody z jaką porusza się w trudnej, choć pasjonującej materii przedmiotu.

Do całości publikacji chciałbym zgłosić dwie uwagi. W rozdziale trzecim, a także w innych częściach pracy, pojawiają się duże fragmenty tekstu umieszczone w ramkach, których celem jest dostarczenie informacji dodatkowych, wzmacniających popularyzatorską, wymowę pracy. Tak jest, dla przykładu, w ramce pt. „Naczelne: klasyfikacja i opis” (str.143-144). Przedstawione tam informacje, odnoszące się do dziedzin nauki spoza głównej domeny badawczej Autora, pozbawione są jakichkolwiek odniesień bibliograficznych. Zdaniem recenzenta, nie powinno się zawierać w pracy naukowej zestawu informacji na temat osiągnięć światowej nauki z innych obszarów, w tym przypadku paleoantropologii, bez jasnego podania źródeł tej wiedzy.

Druga uwaga dotyczy faktu, że wśród prac wchodzących w skład swojego najważniejszego osiągnięcia naukowego Kandydat wyróżnił treści zawarte w rozdziałach piątym i szóstym monografii, odpowiednio zajmujące się „kooperatywną naturą języka z perspektywy ewolucyjnej” oraz problemem „zmiany modalności w hipotezach pierwszeństwa gestów w ewolucji języka”, czyli te części pracy, które, zgodnie z deklaracjami Autorów, zostały opracowane głównie nie przez Kandydata lecz przez współautora – dr Sławomira Wacewicza.

Drugą monografią Kandydata zgłoszoną w ramach najważniejszego osiągnięcia naukowego jest napisana w języku angielskim praca pt. *Language Origins. From Mythology*

to *Science*. Zgodnie z określeniem Autora, książka ta zajmuje się przede wszystkim omówieniem okresu w historii myśli o pochodzeniu języka poprzedzającym ściśle naukowe podejście do tematu, czyli kończy się tam, „gdzie większość prac na temat ewolucji języka się rozpoczyna”. W ten sposób pozycja ta wypełnia istotną lukę w bibliografii przedmiotu, pokazując, że współczesne teorie na temat pochodzenia i ewolucji języka nie są zawieszane w historycznej próżni i mają swoich poprzedników; w mitach i legendach, filozofiach Antyku i Średniowiecza, racjonalizmie i empiryzmie myśli Oświecenia. W pracy tej naświetlony zostaje także zmierzch przednaukowych rozważań o pochodzeniu języka jaki wyznaczył Ewolucjonizm Darwina, a także podstawy ściśle naukowej debaty, zakreślone głównie przez przewrót kognitywny Chomsky'ego oraz rozwój empirycznych metod językoznawczych. Jest więc to publikacja niezwykle cenna, wręcz niezastąpiona, bo sumująca i kategoryzująca w bardzo spójny i uporządkowany sposób wiedzę na temat historycznych podwalin stosunkowo młodej dyscypliny nauki jaką jest ewolucja języka.

Układ pracy jest bardzo przejrzysty i logiczny. Autor prowadzi wykład biegle, przedstawiając poglądy myślicieli starożytności; Platona, Arystotelesa, epikurejczyków i stoików, opisując wkład myślicieli średniowiecznych i oświeceniowych, narodziny badań komparatywnych i typologicznych i wpływ teorii Darwina, aż do współczesnych podwalin nauki o ewolucji języka. Każdy okres omówiony jest z uwzględnieniem szerszego kontekstu historycznego, filozoficznego i metodologicznego. Tekst jest wypełniony cytatami źródłowymi i przypisami i spełnia wszelkie wymagania rzetelnego przeglądu literatury. Nie zawiera, natomiast opisu oryginalnego wkładu Autora do stanu wiedzy na temat nauki o ewolucji, który wynikałby z Jego badań własnych.

Trzeba jednak zwrócić uwagę na fakt, że wiele wątków poruszonych w tej pracy znanych jest już, przynajmniej polskiemu czytelnikowi, z poprzedniej książki. Znaczne jej fragmenty, w tym omówienia zagadnień takich jak „Naturalizm mimetyczny Platona”, „spekulacje Monboddo”, „eksperyment myślowy Mandevilla-Condillaca” czy rola „czynnika Chomsky'ego” używają sformułowań, przywołują cytaty i stosują wnioskowanie podobne do tych znanych z poprzedniej książki. Chwilami odnosi się wrażenie, że mamy do czynienia z przekładem na język angielski fragmentów poprzedniego tekstu. Takie wrażenie przejawia się szczególnie silnie w trakcie lektury rozdziału szóstego, pt. *The science of language evolution*, którego podobieństwo do części rozdziału trzeciego pt. *Droga do (współczesnej) ewolucji języka* zawartego w poprzedniej książce jest znaczne. W tej samej kolejności i w podobnym zakresie omówione zostają koncepcje takich badaczy jak Hockett, Swadesh, Hewes, Chomsky, a następnie osiągnięcia takich dziedzin jak prymatologia, genetyka, paleoantropologia, archeologia i neuronauki. Do tego, pomimo częstych nawiązań do poprzedniej publikacji, nie znajdujemy w tekście ani przypisach bezpośrednich odwołań bibliograficznych do niej.

Pomimo tych uwag, monografia *Language Origins. From Mythology to Science* stanowi bardzo znaczące osiągnięcie naukowe Kandydata, które już samo mogłoby stanowić solidną bazę do wniosku o przyznanie tytułu naukowego. Poprzez redakcję w języku angielskim i wydanie w znanym, europejskim wydawnictwie, stanowi niewątpliwy wkład Kandydata do nauki światowej, poprzez wypełnienie luki dotyczącej opisu wielu, nieraz krętych dróg prowadzących do współczesnych badań nad ewolucją języka, i w tym upatrywać należy głównej wartości tej publikacji.

Odniosę się teraz, z konieczności skrótowo, do artykułów zaliczonych do najważniejszego osiągnięcia naukowego. Jak już było zauważone, wiele z tych prac ukazało się w prestiżowych periodykach. Zgodnie z sugestią Kandydata, prace te można podzielić na kilka obszarów tematycznych. Pierwszy z nich to prace syntetycznie przedstawiające wyniki uzyskane przez innych naukowców, odnoszące je do głównych ram teoretycznych proponowanych dla badań nad ewolucją języka i często zawierające ich krytyczną ewaluację. Wśród kilku publikacji z tego nurtu chciałbym wymienić pracę z roku 2015 napisaną wspólnie ze Sławomirem Wacewiczem (udział Kandydata – 50%) pt. „Language evolution: why Hockett’s design features are a non-starter”, w której Autorzy zwracają uwagę na nieprzydatność tzw. cech kryterialnych języka, określonych przez Hocketta dla oznaczenia różnic w komunikacji człowieka i zwierząt z perspektywy ewolucyjnej. Nieprzydatność ta wynika z faktu oparcia tych kryteriów o cechy formalne wyrażen językowych, a nie o ich treść, zdolności kognitywne użytkowników lub kontekst społeczny. Praca ta bardzo znacząco określa często podkreślaną w pracach Kandydata prymarność znaczenia i skuteczności komunikacyjnej nad elementami czysto formalnej struktury językowej.

Innym wiodącym tematem prac kandydata jest kwestia modalności języka, a w szczególności problem zmiany modalności z systemu gestów do formy głosowej. Charakterystyczną dla tych rozważań jest publikacja z roku 2016 pt. „Visible movements of the orofacial area: evidence for gestural or multimodal theories of language evolution?” (praca we współautorstwie ze Sławomirem Wacewiczem i Sylwestrem Orzechowskim, udział Kandydata – 40%), w której przedstawiona została krytyczna analiza dostępnych w literaturze hipotez i wyników badań na temat możliwego przebiegu zmiany modalności języka. We wnioskach Autorzy nie wypowiadają się jednoznacznie za „hipotezą gesturalną”, czyli takim scenariuszem pochodzenia języka, w którym język rozwinął się z systemu gestów. Za bardziej realistyczną, w świetle opisanych badań, uważają natomiast hipotezę wielo-modalną, zakładającą scenariusz kontynuacji, według którego język rozwinął się z łączonego systemu wokalnno-wizualnego.

W kilku kolejnych publikacjach Kandydat zajmuje się scenariuszem pantomimicznym powstania języka. W artykule z roku 2016 pt. „Defining pantomime for language evolution research” napisanym wraz z Martą Sibierską i Sławomirem Wacewiczem (udział Kandydata –

50%) Autorzy podejmują próbę wprowadzenia porządku definicyjnego w zakresie pojęcia pantomimy na potrzeby rozważań nad ewolucją języka. W nawiązaniu do proponowanych przez wielu badaczy scenariuszy pantomimicznych, zwracają uwagę na mimetyczną podstawę pantomimy jako formy komunikacji niewerbalnej, niezależnej od konwencji semiotycznych. Zwracają uwagę na wypełnianie przez pantomimę rolę „mostu” komunikacyjnego pozwalającego na oderwanie się od „tu i teraz”, czyli wypełnianie funkcji tradycyjnie przypisywanej językowi.

Kolejne tematy obecne w pracach kandydata to problem kooperatywnego dzielenia się informacjami, analiza konwersacji i grzeczność językowa. W roku 2012 opublikowany został artykuł pt. „Human Honest Signalling and Nonverbal Communication” (udział Kandydata – 50%, współautor: Sławomir Wacewicz). Autorzy argumentują, że komunikacja niewerbalna odgrywała w ewolucji języka tyleż ważną co dotąd niedocenioną rolę. Podczas gdy komunikacja werbalna, oparta o zgodny z wolą i ściśle kontrolowany system sygnałów, może być użyta dla komunikatów fałszywych i zwodzących, to komunikacja niewerbalna, nie będąca w równym stopniu kontrolowana wolicjonalnie wprowadza element „uczciwości” do komunikacji.

Elementy analizy prekursorów ludzkiej konwersacji w zachowaniu małp człekokształtnych oraz analizę tzw. reguł zabierania głosu odnajdujemy w pracy z roku 2018 pt. „Language origins: Fitness consequences, platform of trust, cooperation, and turn-taking” (udział Kandydata – 40%, współautor dr Sławomir Wacewicz). Autorzy argumentują, że zasady zabierania głosu tworzące strukturę ludzkiej konwersacji muszą być oparte o komunikacyjnie szeroką i kooperacyjną platformę wzajemnego zaufania. Z kolei, kontynuację wcześniejszych zainteresowań Kandydata, jeszcze z czasów pracy habilitacyjnej, czyli tematykę grzeczności językowej, odnajdujemy w publikacji z roku 2014 pt. „Linguistic politeness from an theological perspective: theoretical questions and empirical issues” (udział Kandydata 45%, współautorstwo ze Sławomirem Wacewiczem i Lukem McCrohonem). Autorzy omawiają ramy teoretyczne oraz dokonują przeglądu współczesnych badań nad grzecznością językową. Proponują elementy nowej naturalistycznej agendy dla badań nad zjawiskiem grzeczności językowej, optują za przyjęciem lingwistycznej perspektywy badawczej oraz postulują wprowadzenie tej tematyki do badań nad ewolucją języka.

Prace Kandydata omówione powyżej, z konieczności bardzo skrótowo i wybiórczo, mają w większości charakter analiz przeglądowych, syntetyzujących, a także krytycznych odnoszących się do wielu aspektów szeroko pojmowanej tematyki ewolucji języka. Nurt eksperymentalny w dotychczasowym dorobku Kandydata zaprezentowany jest skromniej, ale już znacząco. Jest to ważne, bo w autoreferacie sam zwraca uwagę na, konieczną zmianę orientacji w badaniach nad ewolucją języka ze spekulatywnej na empiryczną. W tym nurcie, jak dotąd, ukazały się trzy prace Kandydata, z których zatrzymam się przy publikacji z 2016

roku pt. „Adaptors and Turn-Taking Mechanism” (udział Kandydata – 50%, współautorzy Sylwester Orzechowski i Sławomir Wacewicz). W pracy tej znajdujemy hipotezy badawcze, oraz opis i interpretację wyników eksperymentu dotyczącego ruchów adaptacyjnych i ich związku ze strukturą konwersacji. Wynik badania skłania Autorów do ostrożnej konkluzji, że ruchy adaptacyjne mogły w perspektywie ewolucyjnej stanowić platformę, na której zbudowana została „logistyka” prekursora współczesnej konwersacji.

Obok osiągnięć publikacyjnych, do sukcesów naukowych Kandydata zaliczyć trzeba Jego znaczne dokonania w zakresie upowszechnienia wyników badań i organizacji debaty naukowej. Osobistym sukcesem dr hab. Przemysława Żywiczyńskiego było zorganizowanie na terenie jego macierzystego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika najważniejszego dla światowego grona badaczy ewolucji języka kongresu EVOLANG w roku 2018, w czasie którego pełnił funkcję współprzewodniczącego lokalnego komitetu organizacyjnego. Od roku 2009 był też Kandydat głównym organizatorem lub współorganizatorem kolejnych edycji międzynarodowych konferencji PROTOLANG, które odbywały się nie tylko w Polsce (Toruń 2009, 2011, Wrocław 2013), ale także poza jej granicami (Rzym 2015, Barcelona 2017). O renomie tych wydarzeń świadczą listy wykładowców (m. innymi James Hurford, Ian Tattersall czy Terrence Deacon). Ponadto, Kandydat występował w roli głównego organizatora, współorganizatora lub członka komitetu naukowego kolejnych konferencji (IACS 2014 w Lund, PTNCE 2016 w Toruniu, IACS 2016 w Lublinie, Gespin 2017 w Poznaniu).

Kolejnym osiągnięciem w zakresie organizacji nauki było utworzenie w 2012 roku (wraz z dr Wacewiczem) Centrum Badań nad Ewolucją Języka na terenie UMK, którym Kandydat do dzisiaj kieruje. Centrum to prowadzi ożywioną działalność naukową i popularyzatorską wykraczającą daleko poza ramy macierzystego uniwersytetu, w tym organizację konferencji, czy wykładów światowych specjalistów. O ugruntowanej międzynarodowej pozycji naukowej Kandydata świadczy też dobitnie zapraszanie go do współpracy przez zagraniczne ośrodki takie jak Applied Evolutionary Epistemology Lab w Lizbonie czy CoSMIC Lab w Rzymie czy też wybór na Członka Dożywotniego organizacji Galton Institute w Londynie. Na docenienie zasługuje też dwukrotny wybór do władz Polskiego Towarzystwa Nauk o Człowieku i Ewolucji.

W działalności Kandydata nie brakuje przedsięwzięć w zakresie popularyzowania nauki, wśród których wymienić należy organizację corocznych Dni Darwina (we współpracy z Polskim Towarzystwem Nauk o Człowieku), wygłaszanie wykładów otwartych na temat ewolucji języka (Lund 2014, Wrocław 2017), udział w audycjach radiowych (w TokFM w audycji pt. „Jak powstał język” w 2017 r. oraz w 1 Programie PR w audycji „Eureka” w 2018 r.), wywiady dla prasy (dla *Tygodnika Powszechnego* w 2015 r. i dla *Gazety Wyborczej* w

2018 r.) czy też pełnienie funkcji opiekuna Naukowego Koła Filozofii Buddyjskiej i Kultury Tybetu UMK.

Wśród osiągnięć naukowych Kandydata wymienić też trzeba Jego imponującą aktywność konferencyjną. Po uzyskaniu habilitacji Kandydat zanotował 49 wystąpień konferencyjnych (44 referaty, 5 posterów), w tym 46 na konferencjach międzynarodowych i 28 za granicą (w tym 44 wystąpienia we współautorstwie). Na 3 konferencjach wystąpił w charakterze zaproszonego wykładowcy plenarnego. Jak łatwo obliczyć, średnia wystąpień konferencyjnych na rok wynosi aż 6, co może rodzić pytanie o stopień oryginalności poszczególnych prezentacji. Porównanie tytułów i współautorów wydaje się wskazywać na znaczny stopień zbieżności w treści poszczególnych wystąpień. Dla przykładu cztery wystąpienia z lat 2014-2015 mają bardzo zbliżoną tematykę: 1. „Understanding patients with Medically Unexplained Symptoms (MUS): Results from a pilot study in Poland” (współautorzy: Agnieszka Sowińska i Sławomir Czachowski) Lugano, czerwiec 2014. 2. “Discourse of patients presenting Medically Unexplained Symptoms: a critical approach” (współautor: Agnieszka Sowińska) Budapeszt, wrzesień 2014. 3. “Communicating and coping with uncertainty: the case of patients presenting Medically Unexplained Symptoms” (współautorzy Agnieszka Sowińska, Sławomir Czachowski i Sylwester Orzechowski) Łódź, kwiecień 2015. 4. “Communicating uncertainty: verbal and non-verbal behaviours of patients presenting Medically Unexplained Symptoms” (współautorzy: Agnieszka Sowińska, Sławomir Czachowski i Sylwester Orzechowski) Hong Kong, czerwiec 2015. Podobna zbieżność w treści i autorstwie daje się też zauważyć jeszcze w kilku przypadkach, np. pomiędzy pozycjami 26 i 28 na liście (wystąpienia z czerwca i lipca 2015) czy też pomiędzy pozycjami 41, 45 i 46 odpowiednio z września 2017 oraz kwietnia i lipca 2018. Oczywiście, nie mając wglądu do treści poszczególnych wystąpień na podstawie samych tytułów nie można ostatecznie wnioskować, co do stopnia ich oryginalności.

W podsumowaniu stwierdzić należy, że tak w wymiarze ilościowym (który jest imponujący), ale także ze względu na wartość merytoryczną i poprzez niezaprzeczalny wkład jaki wnosi do nauki światowej, przedstawiony do oceny dorobek naukowy Kandydata wypełnia kryterium ustawowe przekraczania wymagań stawianych w postępowaniu habilitacyjnym, a więc spełnia warunek konieczny do ubiegania się o tytuł naukowy.

Ad 2.

Doświadczenie Kandydata w kierowaniu zespołami badawczymi oraz praca/staże w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych

W dobie dzisiejszej niezwykle ważna i cenna jest umiejętność pozyskiwania środków grantowych na prowadzenie badań. Kandydat wystąpił trzykrotnie w roli kierownika

projektów, które uzyskały zewnętrzne finansowanie. W latach 2011-2014 kierował projektem pt. „Między mową a gestem. Rola komunikacji niewerbalnej w ewolucyjnym powstaniu ludzkiej zdolności językowej”, na który uzyskał grant z NCN. W latach 2013-2017 był kierownikiem projektu pt. „Ewolucyjne źródła kooperacyjnej struktury konwersacji. Rola mechanizmów niewerbalnych”, finansowanym z grantu NCN (Sonata Bis). Na lata 2018-2021 przewidziana jest realizacja kolejnego kierowanego przez Kandydata projektu finansowany przez NCN (Opus 14) pt. „Pantomima w ewolucji języka: potencjał ekspresywny i cechy strukturalne aktów mimozy cielesnej”. Ponadto, Kandydat występuje jako osoba odpowiedzialna za realizację projektu zespołowego realizowanego w latach 2017-2019 pt. „Tłumaczenie na język angielski i publikacja w Peter Lang International Academic Publishers (Frankfurt am Main) książki Przemysława Żywiczyńskiego i Sławomira Wacewicza pt. *Ewolucja języka. W stronę hipotez gesturalnych* (Toruń 2015, ss. 343)” .

Przed doktoratem, Kandydat przebywał kilkakrotnie na krótkotrwałych stażach i kwerendach, w tym trzykrotnie w Nepalu (w Marpa Institute for Translation oraz dwa razy w bibliotece klasztoru Benchen Puntsok Ling), w University of Manchester oraz dwa razy w Koblencji (w International Nitharta Institute for Higher Tibetan Study). Pobyty te związane były z ówczesnymi zainteresowaniami naukowymi Kandydata, które koncentrowały się wokół buddyjskich teorii znaczenia i ich ocenie z perspektywy językoznawczej. Po doktoracie (pt. “Cognitive Character of Buddhist Theory of Language”, promotor: prof. dr hab. Tomasz P. Krzeszowski) odbył kolejne krótkotrwałe kwerendy, w British Library, Cambridge University Library, a także w bibliotekach uniwersytetów w Joensuu (Finlandia) i w Utrechcie. Również po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego Kandydat przebywał wyłącznie na krótkotrwałych stażach zagranicznych, trzykrotnie w Lund University w Szwecji w latach 2013, 2014 i 2017, z których najdłuższy trwał 1 miesiąc. Wszystkie dotychczasowe pobyty zagraniczne Kandydata w ramach kwerend i stażów trwały łącznie zaledwie ok. pół roku.

Bez wątpienia, stwierdzić należy, że w zakresie pozyskiwania środków na badania naukowe, Kandydat wykazuje bardzo dużą aktywność i skuteczność, przekraczającą znacznie stawiane wymagania. Z kolei, doświadczenie wynikające z pracy lub staży w zagranicznych placówkach naukowych nie jest imponujące. W dotychczasowej karierze Kandydata brakuje długoterminowych pobytów stażowych czy kontraktowych lub pracy w zagranicznych placówkach naukowych.

Ad 3.

Osiągnięcia w opiece naukowej

Kandydat był promotorem w dwóch pomyślnie zakończonych przewodach doktorskich; dr Katarzyny Rogalskiej (praca pt. „Linguistic Bias in the Cultural Evolution of Language

Observed via Iterated Experiments” z 2016 r.) oraz dr Macieja Pokornowskiego (praca pt. „Evolutionary Perspective in the Linguistic Analysis of Microblog Discussions: Implications for Natural Language Processing” z 2017 r.). Jest też promotorem dwóch otwartych przewodów doktorskich: Anny Jaskólskiej oraz Natalii Pałki, a także sprawuje opiekę naukową nad kolejnymi czterema doktorantami na UMK. Ponadto, Kandydat był recenzentem przy trzech pomyślnie zakończonych doktoratach oraz promotorem 170 licencjatów i 116 prac magisterskich.

Bez zastrzeżeń stwierdzić należy, że w zakresie osiągnięć w opiece naukowej, Kandydat spełnia określone wymagania.

Wniosek końcowy

Przedstawiony do oceny dorobek Kandydata w zakresie wszystkich trzech podstawowych kryteriów, tzn. osiągnięcia naukowego, doświadczenia w kierowaniu zespołami badawczymi oraz osiągnięć w opiece naukowej spełnia wymagania stawiane w postępowaniu o nadanie tytułu naukowego profesora.

Stanowisko recenzenta w sprawie nadania tytułu profesora Panu dr hab. Przemysławowi Żywiczyńskiemu, profesorowi Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu .

Po zapoznaniu się ze złożonym wnioskiem i załącznikami, wyrażam przekonanie, że złożony wniosek jest kompletny tak pod względem formalnym jak i merytorycznym oraz, że odpowiada wymogom stawianym w postępowaniu o nadanie tytułu profesora w art. 26 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65 poz. 595 z 14 marca 2003 z późniejszymi zmianami). **W związku z powyższym, udzielam swojego pełnego poparcia dla wniosku o nadanie dr hab. Przemysławowi Żywiczyńskiemu tytułu profesora nauk humanistycznych.**

